

**R. P. Francisci De Oviedo Madritani, Societatis Iesv,
Theologiæ Professoris, Cursus Philosophicus**

**Oviedo, Francisco de
Lvgdvni, M.DC.LI.**

§. 6. Difficile argumentum expendo.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95503](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95503)

maiores intensiōem aliquotam: ergo maior approxima-
tio proportionalis deferuet ad maiorem intensiōem
proportionalem, eadem enim est à priorivtriusque approxi-
mationis ratio, cum proportione maioris approxima-
tionis aliquotæ ad maiorem intensiōem aliquotam, & mai-
oris approximationis proportionalis ad maiorem inten-
siōem proportionalem.

49 Dices hanc esse naturam agentium vt actione decre-
scent, posita maiori distantia aliquota, & non posita ma-
iori distantia proportionali. Contra tamen, quia sine fun-
damento ad asylum naturæ agentium recurris, cum à po-
steriori tibi non innotescat, quia vt dixi nullum est argu-
mentum positum à posteriori sumptum, quod hanc con-
clusionem probet. Deinde ratio à priori oppositam suadet:
ergo huic standum est: & non illam obicere possumus re-
currentes ad naturam agentium, quam ex nullo capite ta-
lem esse coniectari valeamus.

50 Eandem rationem à priori expendo, & vrgeo, & pro-
bo agens non posse agere vniiformiter difformiter per par-
tes aliquotas, verbi gratia, per palmos. Sicut se habet in
approximatione, seu distantia primus digitus secundi pal-
mi ad vltimum digitum primi palmi, sic se habet vltimus
digitus primi palmi ad penultimum digitum eiusdem pri-
mi palmi: sed primus digitus secundi palmi minorem ca-
lorem recipit, quàm vltimus digitus secundi palmi: ergo
vltimus digitus primi palmi minorem calorem recipiet,
quàm penultimus eiusdem palmi. Maior per se patet, quia
sicut primus digitus secundi palmi distat ab agenti per
vnicum digitum magis, quàm vltimus primi palmi, sic idē
vltimus distat ab eodem per alium digitum, magis, quàm
penultimus eiusdem palmi. Minor negari nequit, quia
cum agens agit vniiformiter difformiter per palmos in se-
cundo palmo decrescit actio: ergo primus digitus secundi
palmi minorem intensiōem habet, quàm vltimus primi.
Consequentia à paritate raritatis desumpta à priori effi-
cax est.

51 Dicendum est quartò, intensiōem secundum se decre-
scere proportionaliter: hoc est, intensiōes duarum partium
proportionalium immediatarum, proportionaliter se ex-
cedere, & non aliquotè. Hæc conclusio inferitur necessariò
ex præcedenti, iuxta dicta §. 1. quam rursus probò. Si quæ-
libet pars proportionalis subiecti excederet aliam propor-
tionalem intensiōe aliquota, daretur qualitas infinitè in-
tensa secundum partes aliquotas in quocumque subiecto
ab agente extrinseco qualitatem recipiente. Consequens
est falsum: ergo antecedens. Consequentiam probò: excessus
fit secundum infinitas partes proportionales: ergo cres-
cit excessus secundum infinitas partes, si incipiamus il-
las percellere à quacumque parte aliquota distanti ab
agente versus illud: ergo si cresceret secundum intensiōem
aliquotam, in qualibet parte cresceret secundum infi-
nitam intensiōem aliquotam: ergo cresceret secundum infi-
nitam intensiōem simpliciter infinitam.

52 Dico quintò: Aliquando augmentum extensionis qua-
litatis fieri poterit secundum partem proportionalem.
Hæc conclusio constat ex dictis §. 4. vbi probauimus posse
addi aliquotæ parti partem aliam proportionalem, non ad-
dita aliquota: & ita de facto contingere in fine actionis
probabilius iudico, in quo antequam actio penitus subtra-
hatur, ita languescet, vt ad proportionalem extensionem
tantum se valeat explicare: trahor etiam ad hanc conclu-
sionem, vt concedere possimus alterationem continuè,
& successiuè posse extendi per aliquam temporis men-
suram.

53 Dico sextò: Quotiescumque qualitas denuò extendi-
tur ad quancumque partem subiecti, siue proportiona-
lem, siue aliquotam, producenda est aliquota intensio in
parte subiecti omnino nudi qualitate producenda, in qua
facta est noua extensio, & in omnibus aliis agenti propin-
quioribus. Prior pars conclusionis probanda est eadem ra-
tione, qua primam conclusionem probauimus, quia si illo in-
stanti, seu illa mensura temporis, quæcumque sit, in parte
subiecti ad quam qualitas extenditur, produceretur pro-
portionalis intensio, daretur illa sine aliquota: cum inten-
sio talis partis non vniatur cum intensiōe aliarum in or-
dine ad intensiōem maiorem faciendam, sed tantum in
ordine ad extensionem intensiōis, quæ in partibus aliquo-
tis, vel proportionalibus supponitur. Posterioriorem partem
conclusionis ex priori clarè infero. Agens in quacumque
mensura magis producit in parte propinqua, quàm in di-

Franc. de Quiedo, Philosoph. Tom. 1.

stanti, sed in parte subiecti distantiore ad quam vltimò se
extendit actio, producit intensiōem aliquotam: ergo
etiam producit aliquotam intensiōem, & maiorem in
partibus sibi proximioribus. Huic posteriori parti non ita
firmiter adhareo, sicut priori propter argumentum, quod
iam propono.

§. VI.

Difficile argumentum expendo.

54 C Ontra posteriorem partem vltimæ conclusionis tra-
ditæ difficillimum moueo argumentum, non pro-
pter illam defendendam, de quo parum curarem: sed quia
nobis occasionem præbebit dilucidam explicandi doctri-
nam, & nonnulla tradendi omnibus difficultatibus hu-
ius materiæ valde vtilia. Diximus produci intensiōem
aliquotam in mensura proportionali, in qua extendi-
tur qualitas ad nouam partem subiecti: & hanc non solum
produci in parte subiecti, in qua noua fit intensio, etiam in
partibus anterioribus, ex quo inferri videtur produci infi-
nitam intensiōem in partibus antecedentibus, seu præce-
dentibus illam, in qua fit vltima extensio qualitatis ali-
quotæ intensæ. Sequelam probò: Extensio successiuæ vel fit
continuè, vel non: si fit continuè, fiet per infinitas partes
temporis, in quarum singulis producenda est intensio ali-
quota in parte subiecti, ad quam fit extensio: ergo si in ei-
dem temporis mensuris intensio aliquota producatur in
omnibus partibus anterioribus, producentur infinitæ par-
tes aliquotæ intensiōis in quacumque parte anteriori: er-
go omnes erunt infinitæ intensæ.

55 Si dicas intensiōem non fieri continuè, sic arguo. In
mensura proportionali in qua fit extensio qualitatis ad
hanc partem subiecti, producit intensio aliquota in par-
tibus anterioribus: ergo in singulis proportionalibus qui-
bus fuit extensio interrupta, producta fuit in eisdem par-
tibus aliquota intensio. Probo consequentiam: Eandem
virtutem habuit agens ad producendam qualitatem in
partibus temporis proportionalibus, quibus extensio fuit
interrupta, atque in parte temporis, in qua extensio pro-
ducitur: imò magis potuit producere in mensuris præce-
dentibus extensionem, quàm in mensura in qua fit exten-
sio, quia quo maior qualitas est producta ab agente, ma-
iorem virtutem impendit ad conseruationem qualitatis
anteà productæ: ergo minorem poterit exercere in noua
productione, & minorem effectum de nouo producere va-
lebit: sed in mensura, in qua extensio producit, agens
producit in partibus anterioribus nouam intensiōem
aliquotam: ergo in qualibet mensura præcedenti ipsam ex-
tensionem, seu in qualibet mensura, in qua extensio fuit
interrupta produxit qualitatem aliquotam in partibus an-
terioribus: sed mensuræ proportionales quibus extensio
fuit interrupta, fuerunt infinitæ: ergo agens producit infi-
nitæ partes aliquotas intensiōis in partibus subiecti præ-
cedentibus partem, in qua fit extensio.

56 Concluderet illatio, si probaretur, agens continuè pro-
ducere intensiōem in eisdem partibus subiecti indiuisi-
biliter sumptis præcedentibus partem, ad quam in men-
sura sequenti extenditur qualitas: cum verò dicendum
sit Controuers. 7. Punct. 6. & 7. intensiōem non fieri con-
tinuè, nisi in partibus valde propinquis agentibus, nullo
modo tenet illatio, quia licet in omni mensura fuerit pro-
ducta aliquota intensio, & mensuræ fuerint infinitæ, cum
hæc aliquotæ intensiōes non fuerint productæ in eadem
parte indiuisibili subiecti, non continuantur versus inten-
siōem, & ita non possunt aliquotam simpliciter infinitam
constituere, neque ex eo quod continentur versus exten-
siōem, inferitur aliquod simpliciter qualitatis infinitum,
quia versus intensiōem habent tantum mensuram propor-
tionalem, & ex infinitis mensuris proportionalibus ex-
tensis non resultat necessariò extensio aliquota simpliciter
infinita.

57 Non contemnenda solutio, sed adhuc difficultas non
exhauritur. In parte immediata agenti intensio est cōtinua,
sed in illa parte producit intensio aliquota in mensura
proportionali, in qua qualitas extenditur ad nouam par-
tem subiecti: ergo eodem modo produceretur in aliis men-
suris proportionalibus præcedentibus extensionem, sed
mensuræ sunt infinitæ: ergo produceretur infinita exten-
sio in parte subiecti, in qua qualitas continuè inten-
ditur.

Qq

Quantis

57 Quantis premimur propter hanc partium infinitudinem defendendam. Neque fateri pudet hoc argumento premi, propriis enim viribus, & propriis debellor armis; hæc enim nullus hucusque dissoluit, neque mouit. Respondeo, omnem intensiorem illius partis in qua ab initio actionis, continuè producitur consummatam esse antiquam qualitatē extensio incrementum aliquid recipiat, ac proinde in mensura, in qua qualitas de nouo extenditur nihil produci in illa parte subiecti, in qua intensio est continua, & in illis mensuris proportionalibus, in quibus fuit continua intensio, tantum fuisse in singulis productam proportionalem intensiorem. Neque refert agens postea intensiorem aliquotam producere in mensura proportionali in partibus distantioribus subiecti, quia cum in primo instanti applicationis qualitatem valde intensam produxerit in parte propinqua, quam in secundo tenetur conseruare, non potest in eodem secundo aliam partem aliquotam de nouo producere, in reliquis verò partibus distantioribus, cum remissiore qualitate agens primo produxerit, postea potest intensiorem aliquotam in mensura proportionali producere.

58 Hæc sunt, quæ pro solutione præcedentis argumenti ex proprio penore alieno destitutis ministrare valeo, quæ si tibi omnino non placeant, posteriorem partē conclusionis non defendendam suscipias, sed dicito produci semper intensiorem aliquotam in parte subiecti in qua denuò extenditur qualitas, non verò in anterioribus. Ad illud quod adducitur agens in quacumque mensura intensiorem effectum producere in parte proximiori, quam in distantiori. Responde hoc verum esse, si computetur productio, & conseruatio partis anterioris cum productione posterioris, non verò si primæ productiones factæ in illa mensura solum conseruantur, quia hoc nulla ostendit experientia, neque ratio aliqua conuincere valebit, imò poterit optima negatæ partis adduci, quam ex doctrina tradita paucis accipe.

59 Agens in mensura præcedenti extensorem produxit qualitatem in partibus anterioribus, quam tenetur conseruare, dum per productionem nouæ partis qualitatis illam extendit: deinde per se loquendo eadem virtus requiritur ad producendum, quam ad conseruandum: ergo maiorem qualitatem producere valebit in parte subiecti, in qua nullam prius productam conseruare tenetur quam in alia, in qua non solum ad nouæ qualitatis productionem, sed ad antiquæ conseruationem debet attendere. Neque maior approximatō sufficit, vt antiquam qualitatem conseruet in parte anteriori, & æqualem aliam producat cum producenda in posteriori minus approximatā, satis enim approximationi datur, cum propter illam semper maior intensio in parte proximiori, quam in distantiori reperitur, etsi non in quacumque mensura, maior semper qualitas primo producat in parte proximiori, quam in distantiori.

PUNCTUM V.

De actione, & reactione.

§. I.

Difficultatis status.

1 Omne agens agendo repati Philosophi omnes vno ore pronuntiant, explicandum est quid reactio, quid verò repassio dicatur: Reactio est actio proueniens ab agente, quod patitur à subiecto, in quod agit contrariam qualitatem illi, quam producit, in minori tamen intensione. Repassio est passio agentis in subiectum, à quo patitur contrariam qualitatem in maiori intensione. Vno verbo. Mutua actio, actio & reactio dicitur; fortior dicitur actio, & remissior reactio. Et passio mutua (intelligit semper iuxta qualitates contrariè oppositas) passio, & repassio nominatur intensior passio, passio simpliciter dicitur, remissior verò repassio nominatur. Vnde agere, & reagere, pati & repati est mutuo agere, & mutuo pati secundum qualitates contrarias.

2 Dari reactionem inter agentia contraria tota tenet Philosophorum schola, quod tradunt Conimbr. de genere, q. 3. art. 3. referentes pro hac sententia D. Thom. Themisium Heruzum, & alios ex antiquis. Hanc conclusionem frequens demonstrat experientia, qua videmus, quod si cor-

pus calidum frigido applicetur, calidum aliquid amittere caloris, & acquirere frigiditatis, & frigidum aliquid caloris acquirere, & frigiditatis amittere. Idem ratio à priori manifestè probat. Corpus calidum habet virtutem agendi in frigidum: ergo etiam patitur ab illo agere in illud. Probo consequentiam. Passio in agente non est impeditum ad agendum in aliud subiectum, quia etsi corpus calidum per passionem frigiditatis aliquid caloris amittat, reliqui gradus manent cum virtute ad agendum: ergo poterit calorem producere in alio agere frigido, quod ex nullo capite est impeditum ad recipiendum calorem, actio enim ab illo dimanans intrinsecè in alio recepta impeditum non est ad hoc, vt ipsum passionem in se sustineat. Idem argumentum fieri potest de frigido respectu calidi.

Dubitari potest, an omne agens in agendo repatiatur. Multus est Arriag. disp. 3. sect. 12. vt probet non omne agens in agendo repati neque repassio esse de ratione agentis, & refert nescio quos suppositione nomine oppositis assertores, incognito tamen hoste pugnat Arriag. Communis sententia affirmat repassio non esse de ratione agentis, vt patet in agente productiuo qualitatis contrario carentis. Ita docet Conimbr. supra art. 4. ex Arist. 7. Physic. c. 5. text. 35. quod probat à priori. Passio, quæ ignis patitur, nullo modo potest illum iuuare ad agendum: ergo de ratione ignis vt agentis non est repassio seu reactio subiecti circa quod agit. Secundo, si calidum, & frigidum applicaretur, & Deus non concurreret cum frigido ad productionem frigiditatis, calidum naturaliter ageret in frigidum: ergo actio ex se non petit reactionem contrarij, neque connexionem habet cum repassione agentis. Tertiò, si applicentur calidum & frigidum vtrumque valde extensum, poterit totum frigidum esse intra spheram actiuitatis calidi, & calidum non esse secundum se totum intra spheram actiuitatis frigidi, quia frigidum minorem habet actiuitatis spheram, vel quia calidum est magis extensum: tunc pars vltima calidi ageret in frigidum, & non repatiatur: ergo potest dari actio sine reactione.

Vltimò si agens calidum applicetur frigido habenti minimum requisitum ad operandum non potest aliquid pati ab illo: ergo potest dari actio sine reactione, aut repassione. Probo antecedens. Calidum, vel agit in frigidum, vel non agit: si non agit, dabitur actio frigidi sine reactione calidi. Si agit corrumpit aliquid frigiditatis: ergo frigiditas remanens nihil potest agere, quia iam est minor minima requisita ad operandum, antea enim erat minima requisita ad operationem: ergo datur actio calidi sine reactione frigidi: ergo datur actio sine vlla reactione, aut repassione.

§. II.

Nonnulla expenduntur argumenta.

Obiicies primò: Agens calidum, & frigidum mutuo applicata, vel sunt virtutis æqualis, vel inæqualis: si sunt æqualia virtute neutrum agere, si alterum aliud superat, agens tantum excedens in aliud poterit agere: ergo nunquam potest dari actio & reactio. Respondeo in vtroque casu vtrumque agens posse agere in aliud, dicam enim Controu. 6. Punct. 3. frigidum minus fortè posse agere in calidum fortius, & in alio subiecto calido fortiori resistente, quia minori effectū producendo ab agente remissiori compensatur maior virtus fortioris agentis, facilius enim frigidum vt quatuor producit gradum vnum frigiditatis adhuc resistente calido, vt octo, quam calidum vt octo conseruat, vel producit septem gradus caloris contrarietentiam frigidi vt quatuor.

Obiicies secundo: Si potest dari mutua actio, & reactio, idem passum fore mouendum motibus contrariis, quia si ignis amittens octauum gradum caloris producit alium in aqua in eodem instanti, in quo frigiditatem recipit, poterit eundem in se producere, quia non maior virtus requiritur ad producendum calorem in se ipso, quam in alio: ergo in eodem instanti, in quo recipit frigiditatem, ab agente extrinsecò poterit in se ipso calorem producere. Dices in illo instanti non posse producere calorem, quia non potest expellere frigiditatem in illo instanti productam, nil enim potest produci, & expelli in eadem mensura. Contra tamen: ergo saltem in mensura sequenti poterit calorem in antecedenti amissum recuperare, & impedire productionem secundi gradus, vel potuit in prima mensura impedire productionem primi gradus frigiditatis, & vires impendere in conseruatione octauj gradus caloris in se ipso, quas